

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ**

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор
з науково-методичної та
навчальної роботи

О.Б. Жильцов

« 04 » у. 12 2016 р.

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

ОДФС.04 АНАТОМІЯ ТА ФІЗІОЛОГІЯ ДИТИНИ

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта
I-й освітній рівень (бакалаврський)

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА	
Ідентифікаційний код 02136554	
Начальник відділу моніторингу якості освіти	
Програма № <u>3404</u>	
<u>Жильцов</u> (підпис)	(прізвище, ініціали)
« »	20 <u>16</u>

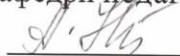
Київ, 2016

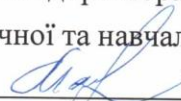
УДК
ББК

Анатомія та фізіологія дитини: робоча навчальна програма [для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта»; 013 «Початкова освіта» I-й освітній рівень (бакалаврський)]/ О.Д.Мойсак. – Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016 р.

Розробник: Мойсак Олександр Данилович, старший викладач кафедри педагогіки та психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки та психології
Протокол №2 від 7 вересня 2016 року

Завідувач кафедри педагогіки та
психології Іванюк Г.І.

Заступник директора з науково-
методичної та навчальної роботи
 Машовець М.А.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дисципліна «Анатомія і фізіологія дитини» розрахована для вивчення студентами I курсу: спеціальності 012 Дошкільна освіта, 013 Початкова освіта першого освітнього рівня з метою опанування будови організму людини на різних рівнях його організації і сутності фізіологічних процесів та анатомо-фізіологічних особливостей організму дитини в різні періоди її росту та розвитку.

Робоча програма містить теоретичні розділи. Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, якими повинен опанувати студент відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Анатомія і фізіологія дитини», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

Вивчення дисципліни «Анатомія і фізіологія дитини» передбачає опанування теоретичних питань фундаментальної професійної підготовки фахівців вищої кваліфікації, зокрема: досконалі знання будови тіла дитини, розуміння життєвих відправлень здорового і хворого організму, причин виникнення хвороб, заходів по їх усуненню.

Мета дисципліни — ознайомлення з будовою тіла дитини, його органів і систем, вивчення взаємодії форми і функції в філогенетичному і онтогенетичному аспектах, а також взаємозумовленість структури і функції, залежність їх від зовнішніх умов існування організму як протягом усієї історії виду, так і у відносно короткий строк індивідуального розвитку.

Завдання курсу «Анатомія і фізіологія дитини»:

- ознайомлення з рівнями організації організму людини;
- встановлення взаємозв'язку будови органів з виконуваними функціями;
- формування поняття про взаємозалежність і єдність структури і функції органів дитини, та змін в процесі філогенезу й онтогенезу;
- посилення прикладного значення анатомо-фізіологічних знань, що дасть можливість майбутнім педагогам опанувати практичними навичками роботи з особистістю.

У процесі вивчення курсу «Анатомія і фізіологія дитини» важливо зосередити увагу на **засвоєнні знань** про:

- будову та функції організму людини;
- анатомо-фізіологічні особливості організму дитини в різні вікові періоди;
- зв'язок організму людини з навколишнім середовищем;
- рівні організації організму людини;
- особливості будови клітин, тканин, органів і фізіологічних та функціональних систем організму дитини в процесі їх росту та розвитку;
- фізіологічні процеси, які відбуваються в організмі людини (фізіологію крові, кровообігу, дихання, травлення, сечовиділення тощо);
- значення нервової та ендокринної систем в регуляції, узгодженості функцій організму, а також забезпеченні росту та розвитку дитини.

Під час практичних занять та самостійної роботи при вивченні курсу «Анатомія і фізіологія дитини» студенти набувають **уміння та навички:**

- визначати клітини, тканини, органи та фізіологічні системи організму;
- виявляти особливості будови та функцій фізіологічних систем організму людини;
- встановлювати взаємозв'язок між будовою та функціями органів та фізіологічних систем організму;
- впроваджувати одержані знання для роботи з особистістю.

У процесі вивчення курсу «Анатомія і фізіологія дитини» важливо сформувати у студентів відповідні компетенції з урахуванням професійно-орієнтаційної підготовки, а саме:

- **світоглядну (ціннісно-сміслову) компетентність:** розуміння цінності природи та її взаємозв'язку з існуванням людини; розуміння самоцінності людини; прийняття здорового способу життя за норму; знання загальнолюдських принципів співіснування;
- **професійну компетентність:** використання одержаних знань у професійній діяльності;
- **інформаційну компетентність:** вміння знаходити необхідну інформацію; вміння застосовувати необхідні новітні інформаційні технології, розвивати в студентів вміння відфільтровувати тільки актуальну та корисну інформацію і формувати вміння аналізувати інформацію, помічати закономірності та використовувати їх, прогнозувати й робити висновки та вміння на основі аналізу попередньої інформації формувати власну точку зору; вміння генерувати

оригінальні думки та ідеї, вміння реалізовувати на практиці на основі власних ідей нові розробки, технології тощо;

- **самоосвітню компетентність:** створення оптимальних умов для виявлення пізнавальної активності студентів; формування потреби навчатися протягом усього життя; сприяння формуванню вмінь та навичок здобувати знання самостійно за допомогою різних джерел інформації;
- **комунікативну компетентність:** володіти комунікативною культурою, вміти працювати в команді; вміти запобігати та виходити з будь-яких конфліктних ситуацій;
- **здоров'язберігальну компетентність:** бережливо ставитись до свого здоров'я та здоров'я інших як до найвищої цінності; здатність організувати та регулювати свою здоров'язберігальну діяльність; адекватно оцінювати власну поведінку та вчинки оточуючих; у готовності зберігати та реалізовувати здоров'язберігальні позиції в умовах професійної діяльності.

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни «Анатомія і фізіологія дитини», становить 120 год., із них: 28 год. – лекції, 28 год. – практичні заняття, 56 год. – самостійна робота, 8 год. – модульний контроль; семестровий контроль – залік.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

I. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предмет: Анатомія та фізіологія дитини

Найменування показників	Спеціальність:	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	<u>012 Дошкільна освіта</u> <u>013 Початкова освіта</u>	Нормативна Рік підготовки: 1-й	
	I-й освітній рівень (бакалаврський)		
Загальна кількість годин – 120		Семестр	
		1-й	-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4		Лекції	
		28 год.	- год.
		Практичні	
		28 год.	- год.
		Модульний контроль	
		8 год.	- год.
		Самостійна робота	
		56 год.	- год.
Вид контролю:			
ПМК	-		

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

АНАТОМІЯ І ФІЗІОЛОГІЯ ДИТИНИ

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин					
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичні	Самостійна робота	Модульний контроль
Змістовий модуль I. ОСНОВНІ ВІДОМОСТІ ПРО СТРУКТУРУ ТА ФУНКЦІЇ КЛІТИН, ТКАНИН, ОРГАНІВ І СИСТЕМ							
1.	Вступ. Предмет і завдання дисципліни «Анатомія і фізіологія дитини». Рівні організації організму людини. Функція, обмін речовин. Площини і вісі.	8	4	2	2	4	
2.	Організм як єдине ціле. Реакції та стани організму	8	4	2	2	4	
	<i>Разом</i>	18	8	4	4	8	2
Змістовий модуль II. ФІЗІОЛОГІЧНІ СИСТЕМИ ОРГАНІЗМУ: ОПОРНО-РУХОВА, СИСТЕМА КРОВІ ТА КРОВООБІГУ, ДИХАЛЬНА, ТРАВНА СИСТЕМИ							
3.	Апарат руху та опори. Основні відомості з фізіології м'язової діяльності	8	4	2	2	4	
4.	Система крові та кровообігу. Рух крові в судинах. Поняття про лімфатичну систему та лімфообіг.	8	4	2	2	4	
5.	Дихальна система. Фізіологія дихання	8	4	2	2	4	
6.	Травна система, фізіологія травлення. Обмін речовин і енергії	8	4	2	2	4	
	<i>Разом</i>	34	16	8	8	16	2
Змістовий модуль III. ФІЗІОЛОГІЧНІ СИСТЕМИ ОРГАНІЗМУ: ШКІРА, СЕЧОВА, ЕНДОКРИННА СИСТЕМИ							
7.	Сечова система. Регуляція сечовиділення	8	4	2	2	4	
8.	Шкіра та її функції.	8	4	2	2	4	
9.	Ендокринні залози (залози внутрішньої секреції)	8	4	2	2	4	
	<i>Разом</i>	26	12	6	6	12	2
Змістовий модуль IV. НЕРВОВА СИСТЕМА. АНАЛІЗАТОРИ							
10.	Будова та функції нервової системи	8	4	2	2	4	
11.	Центральна нервова система.	8	4	2	2	4	
12.	Вчення І.П. Павлова про умовні рефлекси. Поняття про вищу нервову діяльність.	8	4	2	2	4	
13.	Периферична нервова система. Вегетативна нервова система	8	4	2	2	4	
14.	Органи чуттів та їх значення	8	4	2	2	4	
	<i>Разом</i>	42	20	10	10	20	2
	<i>Разом за навчальним планом по курсу</i>	120	56	28	28	56	8

Структура навчальної дисципліни

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин					
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичні	Самостійна робота	Модульний контроль
<u>АНАТОМІЯ І ФІЗІОЛОГІЯ ДИТИНИ</u>							
1.	Разом: Змістовий модуль I. Основні відомості про структура та функції клітин, тканин, органів і систем	18	8	4	4	8	2
2.	Разом: Змістовий модуль II. Фізіологічні системи організму: опорно-рухова, система крові та кровообігу, дихальна, травна системи	34	16	8	8	16	2
3.	Разом: Змістовий модуль III. Фізіологічні системи організму: шкіра, сечова, ендокринна системи	26	12	6	6	12	2
4.	Разом: Змістовий модуль IV. Нервова система. Аналізатори	42	20	10	10	20	2
	Разом за навчальним планом по курсу	120	56	28	28	56	8

III. НАВЧАЛЬНО – МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ «Анатомія і фізіологія дитини»

Разом: 120 заг. обсяг: 28 год. – лекції, 28 год. – практичні заняття, 56 год. – самостійна робота, 8 год. – модульний контроль; семестровий контроль-залік **Коефіцієнт: 3,93**

Модулі	Анатомія і фізіологія дитини														
	Змістовий модуль I		Змістовий модуль II				Змістовий модуль III			Змістовий модуль IV					
Назва модуля	ОСНОВНІ ВІДОМОСТІ ПРО СТРУКТУРУ ТА ФУНКЦІЇ КЛІТИН, ТКАНИН, ОРГАНІВ І СИСТЕМ		ФІЗІОЛОГІЧНІ СИСТЕМИ ОРГАНІЗМУ: ОПОРНО-РУХОВА, СИСТЕМА КРОВІ ТА КРОВООБІГУ, ДИХАЛЬНА, ТРАВНА СИСТЕМИ				ФІЗІОЛОГІЧНІ СИСТЕМИ ОРГАНІЗМУ: ШКІРА, СЕЧОВА, ЕНДОКРИННА СИСТЕМИ			НЕРВОВА СИСТЕМА. АНАЛІЗАТОРИ					
Кількість балів за модуль	69 балів		103 балів				86 бали			135 балів					
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Теми лекцій	Вступ. Предмет і завдання дисципліни «Анатомія і фізіологія дитини». Рівні організації організму людини. Функція, обмін речовин. Площини і вісі (1 бал)	Організм як єдине ціле. Реакції та стани організму (1 бал)	Апарат руху та опори. Основні відомості з фізіології м'язової діяльності (1 бал.)	Система крові та кровообіг у. Рух крові в судинах. Поняття про лімфатичну систему та лімфообіг (1 бал.)	Дихальна система. Фізіологія дихання (1 бал.)	Травна система, фізіологія травлення. Обмін речовин і енергії (1 бал)	Сечова система. Регуляція сечовиділення (1 бал)	Шкіра та її функції (1 бал)	Ендокринні залози (залози внутрішньої секреції) (1 бал)	Будова та функції нервової системи (1 бал)	Центральна нервова система (1 бал)	Вчення І.П. Павлова про умовні рефлекс. Поняття про вищу нервову діяльність (1 бал)	Периферична нервова система. Вегетативна нервова система (1 бал)	Органи чуттів та їх значення (1 бал)	
Теми практичних занять	Клітина та індивідуальний розвиток організму (1+10 балів)	Загальна остеологія, артросиндесмологія, міологія (1+10 балів)	Загальний огляд будови та функція травної системи людини (1+10 балів)	Будова дихальної системи. Регуляція дихання (1+10 балів)	Будова та участь системи крові та кровообігу в процесах обміну речовин та підтримці гомеостазу організму (1+10 балів)	Будова нирок і сечовидільних шляхів. Статева система (1+10 балів)	Будова шкіри та її придатків (1+10 балів)	Класифікація, будова, вікові особливості залоз внутрішньої секреції (1+10 балів)	Загальний огляд та функції нервової системи (1+10 балів)	Будова спинного мозку. Спинномозкові нерви (1+10 балів)	Огляд головного мозку. Черепні нерви та їх позачерепні розгалуження, зони іннервації (1+10 балів)	Загальна характеристика, особливості будови автономної іннервації (1+10 балів)	Будова та гігієна зорового та слухового аналізаторів (1+10 балів)	Шкірний аналізатор. Будова, особливості і провідних шляхів та центрів слухового та нюхового (1+10 балів)	
Реферат										15 балів					
Тести		10 балів			10 балів			10 балів				10 балів			
Сам. робота	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	
Модульний контроль	25 балів		25 балів				25 балів			25 балів					
Підсумковий контроль	ПМК														

IV. ПРОГРАМА

Змістовий модуль I.

ОСНОВНІ ВІДОМОСТІ ПРО СТРУКТУРУ ТА ФУНКЦІЇ КЛІТИН, ТКАНИН, ОРГАНІВ І СИСТЕМ

Тема 1. Вступ. Предмет і завдання дисципліни «Анатомія і фізіологія дитини». Рівні організації організму людини. Функція, обмін речовин. Площини і вісі

Анатомія і фізіологія людини, їх історичний нарис.

Будова клітини. Тканини (епітеліальна, сполучна, м'язова, нервова). Орган – специфічність функцій, структурні елементи внутрішніх органів.

Система органів – фізіологічна, функціональна.

Організм. Обмін речовин, рух, реактивність, саморегуляція, спадковість, мінливість, пристосовність – сукупність ознак, які характеризують його як біологічну систему.

Регуляція та інтеграція функцій організму. Гомеостаз. Обмін речовин.

Площини та вісі. Анатомічні терміни, якими користуються, щоб позначити положення органів і частин тіла відносно площин і осей.

Основні поняття теми: анатомія; фізіологія; анатомічні терміни; рівні організації тіла людини: клітина, тканина, органи, система органів, організм; гомеостаз; саморегуляція.

Тема 2. Організм як єдине ціле. Реакції та стани організму

Нервова регуляція. Гуморальна регуляція. Обмін речовин.

Внутрішнє середовище організму: кров, лімфа, тканинна та спинномозкова рідина.

Захисно-пристосувальні реакції організму. Реактивність: специфічна, імунобіологічна (імунітет), неспецифічна. Запалення та фагоцитоз.

Біль і його значення для мобілізації захисних реакцій організму.

Смерть. Етапи смерті: преагонія, агонія, клінічна та біологічна смерть.

Основні поняття теми: внутрішнє середовище організму: кров, лімфа, тканинна та спинномозкова рідина; фагоцитоз; імунітет; імунна система.

Змістовий модуль II
**ФІЗІОЛОГІЧНІ СИСТЕМИ ОРГАНІЗМУ: ОПОРНО-РУХОВА,
СИСТЕМА КРОВІ ТА КРОВООБІГУ, ДИХАЛЬНА, ТРАВНА СИСТЕМИ**

Тема 3. Апарат руху та опори. Основні відомості з фізіології м'язової діяльності

Остеологія. Кістки: класифікація, будова, з'єднання кісток.

Будова і функції скелета в цілому. Скелет та сполучення кісток тулуба. Хребтовий стовп. Кістки верхньої кінцівки та їх сполучення. Кістки нижньої кінцівки та їх сполучення. Скелет голови (кістки мозкового черепа, кістки лицевого черепа). Топографія та сполучення кісток черепа.

Міологія. М'язи: будова, допоміжний апарат, класифікація. М'язи частин тіла. М'язи голови (мімічні, жувальні), м'язи грудей, живота, спини, верхньої та нижньої кінцівок.

Анатомо-фізіологічні особливості опорно-рухової системи у дітей.

Тема 4. Система крові та кровообігу. Рух крові в судинах. Поняття про лімфатичну систему та лімфообіг

Значення крові, лімфи, тканинної рідини, які утворюють внутрішнє середовище організму, беруть участь в процесах обміну речовин та підтримці гомеостазу.

Система крові та її функції: транспортна, захисна, дихальна, екскреторна, терморегуляційна, трофічна тощо. Склад, кількість і фізико-хімічні властивості крові. Клітини крові: еритроцити, лейкоцити, тромбоцити. Зсідання крові (гемокоагуляція) Швидкість осідання еритроцитів (ШОЕ) та її клінічне значення. Кровотворення. Групи крові. Резус-фактор.

Система кровообігу. Будова серця. Властивості серця – збудливість, автоматія, провідність, скоротливість – які забезпечують йому безперервну ритмічну діяльність. Фази серцевого циклу. Рух крові по судинах. Артеріальний тиск і способи його вимірювання. Артеріальний пульс і його дослідження. Кровообіг плода.

Лімфатична система. Лімфатичні вузли. Лімфа.

Анатомо-фізіологічні особливості серцево-судинної системи. Кровотворення у дітей.

Тема 5. Дихальна система. Фізіологія дихання

Повітряні шляхи, апарат голосоутворення і дихальний апарат. Порожнина

носа. Гортань. Трахея. Бронхи. Легені. Плевра. Середостіння. Специфіка будови органів дихання у зв'язку з їхньою мовно-голосовою функцією.

Дихання – сукупність процесів, що забезпечують споживання організмом кисню і виділення вуглекислого газу. Вентиляція легенів. Дихальний цикл. Легеневі об'єми. Захисні дихальні рефлексі. Газообмін в легенях і тканинах. Регуляція дихання (дихальний центр; дихання в умовах зміненого атмосферного тиску).

Анатомо-фізіологічні особливості органів дихання у дітей.

Тема 6. Травна система, фізіологія травлення. Обмін речовин і енергії

Загальний огляд будови органів травлення. Будова та функції порожнини рота, зубів, язика, глотки, стравоходу, шлунка, тонкої кишки, товстої кишки, очеревини.

Великі травні залози.

Будова, значення, розташування та функції печінки і підшлункової залози.

Травлення і його значення для організму. Травлення у порожнині рота, в шлунку, в кишках. Всмоктування в різних відділах травного каналу.

Анатомо-фізіологічні особливості органів травлення у дітей.

Обмін речовин. Основний і енергетичний обмін. Терморегуляція. Білковий, вуглеводний, жировий, водно-електролітний обмін. Вітаміни, значення їх в обміні речовин. Поняття про авітаміноз.

Змістовий модуль III

ФІЗІОЛОГІЧНІ СИСТЕМИ ОРГАНІЗМУ: ШКІРА, СЕЧОВА, ЕНДОКРИННА СИСТЕМИ

Тема 7. Сечова система. Регуляція сечовиділення

Будова нирок і сечовивідних шляхів. Особливості кровообігу в нирках. Будова нирки. Нефрон – структурно-функціональна одиниця нирки. Зв'язок структури і функції органів сечоутворення. Процес сечоутворення. Регуляція сечоутворення. Сечовід. Сечовий міхур. Сечівник. Акт сечовипускання. Кількість, склад і властивості сечі.

Анатомо-фізіологічні особливості сечової системи у дітей.

Тема 8. Шкіра та її функції

Будова і функції шкіри. Сталість температури тіла людини. Значення судинно-рухових реакцій шкіри і потовиділення. Особливості терморегуляції в дітей. Перша допомога при опіках, обмороженнях. Запобігання сонячним і тепловим ударами. Гігієна шкіри дитини і профілактика шкірних захворювань.

Анатомо-фізіологічні особливості шкіри у дітей.

Тема 9. Ендокринні залози (залози внутрішньої секреції)

Класифікація ендокринних органів. Будова і вікові особливості гіпофіза, шишкоподібного тіла, щитоподібної залози, прищитоподібних залоз, за грудинної залози та змішаних залоз – ендокринної частини підшлункової залози та статевих залоз. Поняття про гіпо- і гіперфункцію ендокринних органів. Специфічність гормональної регуляції, значення ендокринних залоз в обміні речовин і роль у розвитку організму. Суть нейрогуморального регулювання функцій.

Статеве виховання дітей.

Змістовий модуль IV

НЕРВОВА СИСТЕМА. АНАЛІЗАТОРИ

Тема 10. Будова та функції нервової системи

Класифікація нервової системи. Центральна та периферична нервова система. Соматична та вегетативна (автономна). Нейрон – основний структурний елемент нервової системи. Синапси. Нервове волокно, нервовий стовбур (нерв). Нервові закінчення (чутливі, синаптичні, рухові). Поняття про рефлекс і рефлекторну дугу. Нервові центри.

Тема 11. Центральна нервова система

Будова спинного мозку, його рельєф, внутрішня структура, провідні шляхи, оболонки, міжоболонкові простори і судини.

Анатомія спинномозкових нервів, їх сплетень, нервів тулуба, шиї і кінцівок. Роль соматичної іннервації як джерела нервопостачання шкіри та мускулатури тулуба і кінцівок. Міжреберні нерви – передні гілки I – XII спинномозкових нервів. Шийне сплетення, плечове сплетення.

Головний мозок. Відділи головного мозку. Передній мозок (кінцевий і проміжний); середній мозок; ромбовидний мозок (задній і додатковий). Кінцевий (великий) мозок. Локалізація функцій у корі великого мозку. Поняття про аналізатори.

Оболонки головного та спинного мозку. Спинномозкова рідина.

Тема 12. Вчення І.П. Павлова про умовні рефлекси. Поняття про вищу нервову діяльність

Розвиток вчення про вищу нервову діяльність.

Безумовні та умовні рефлекси. Інстинкти. Умови і механізми утворення умовних рефлексів. Гальмування в центральній нервовій системі. Види гальмування умовних рефлексів. Безумовне (зовнішнє) гальмування. Умовне (внутрішнє) гальмування: згасаюче, запізнювальне, диференційоване, умовно-гальмівне. Рух і взаємодія кіркових процесів. Іррадіація, концентрація нервових процесів. Індукція. Аналіз і синтез. Домінанта. Динамічний стереотип. Сон, сновидіння і гіпноз. Розлади сну. Гігієна сну.

Перша і друга сигнальні системи. Типи вищої нервової діяльності.

Тема 13. Периферична нервова система. Вегетативна нервова система

Спинномозкові нерви. Черепні нерви.

Значення і будова вегетативної (автономної) нервової системи. Відділи вегетативної (автономної) нервової системи. Периферичний відділ симпатичної та парасимпатичної нервової системи. Регулювання діяльності внутрішніх органів.

Тема 14. Органи чуттів та їх значення

Поняття про аналізатори. Будова органу зору. Сприйняття світлових подразників. Адаптація. Акомодація. Короткозорість, далекозорість. Гігієнічні вимоги щодо освітлення. Небезпека проникаючих пошкоджень ока.

Слуховий аналізатор і вестибулярний апарат. Передача звукових коливань. Розлад слуху. Особливості будови і функції будови вестибулярного апарату.

М'язово-суглобовий, смаковий, нюховий та шкірний аналізатори.

V. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1. Клітина та індивідуальний розвиток організму.
2. Загальна остеологія, артросиндесмологія, міологія.
3. Загальний огляд будови та функція травної системи людини.
4. Будова дихальної системи. Регуляція дихання.
5. Будова та участь системи крові та кровообігу в процесах обміну речовин та підтримці гомеостазу організму.
6. Будова нирок і сечовидільних шляхів. Статева система.
7. Будова шкіри та її придатків.
8. Класифікація, будова, вікові особливості залоз внутрішньої секреції.
9. Загальний огляд та функції нервової системи.
10. Будова спинного мозку. Спинномозкові нерви.

11. Огляд головного мозку. Черепні нерви та їх позачерепні розгалуження, зони іннервації.
12. Загальна характеристика, особливості будови автономної іннервації.
13. Будова та гігієна зорового та слухового аналізаторів.
14. Шкірний аналізатор. Будова, особливості провідних шляхів та центрів слухового та нюхового.

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали
Змістовий модуль I. ОСНОВНІ ВІДОМОСТІ ПРО СТРУКТУРУ ТА ФУНКЦІЇ КЛІТИН, ТКАНИН, ОРГАНІВ І СИСТЕМ (8 год.)		
Тема 1. Вступ. Предмет і завдання дисципліни «Анатомія і фізіологія дитини». Рівні організації організму людини. Функція, обмін речовин. Площини і вісі (4 год.)	Поточний	5
Тема 2. Організм як єдине ціле. Реакції та стани організму (4 год.)	Поточний	5
Змістовий модуль II. ФІЗІОЛОГІЧНІ СИСТЕМИ ОРГАНІЗМУ: ОПОРНО-РУХОВА, СИСТЕМА КРОВІ ТА КРОВООБІГУ, ДИХАЛЬНА, ТРАВНА СИСТЕМИ (16 год.)		
Тема 3. Апарат руху та опори. Основні відомості з фізіології м'язової діяльності (4 год.)	Поточний	5
Тема 4. Система крові та кровообігу. Рух крові в судинах. Поняття про лімфатичну систему та лімфообіг (4 год.)	Поточний	5
Тема 5. Дихальна система. Фізіологія дихання (4 год.)	Поточний	5
Тема 6. Травна система, фізіологія травлення. Обмін речовин і енергії (4 год.)	Поточний	5
Змістовий модуль III. ФІЗІОЛОГІЧНІ СИСТЕМИ ОРГАНІЗМУ: ШКІРА, СЕЧОВА, ЕНДОКРИННА СИСТЕМИ (12 год.)		
Тема 7. Сечова система. Регуляція сечовиділення (4 год.)	Поточний	5
Тема 8. Шкіра та її функції (4 год.)	Поточний	5
Тема 9. Ендокринні залози (залози внутрішньої секреції) (4 год.)	Поточний	5
Змістовий модуль IV. НЕРВОВА СИСТЕМА. АНАЛІЗАТОРИ (20 год.)		
Тема 10. Будова та функції нервової системи (4 год.)	Поточний	5
Тема 11. Центральна нервова система (4 год.)	Поточний	5
Тема 12. Вчення І.П. Павлова про умовні рефлекси. Поняття про вищу нервову діяльність (4 год.)	Поточний	5

Тема 13. Периферична нервова система. Вегетативна нервова система (4 год.)	Поточний	5
Тема 14. Органи чуттів та їх значення (4 год.)	Поточний	5
Всього: 56 годин		70

VII. СИСТЕМА ПОТОЧОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Анатомія і фізіологія дитини» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 8.1, 8.2, табл. 8.3.

Таблиця 8.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного контролю

Анатомія і фізіологія дитини

Вид діяльності	Бал	∑ балів
1. Відвідування лекцій	1	14 x 1 = 14
2. Відвідування практичних занять	1	14 x 1 = 14
3. Виконання практичних робіт	10	14 x 10 = 140
4. Тестовий контроль	10	4 x 10 = 40
5. Самостійна робота	5	14 x 5 = 70
6. Виконання мод. контр. роботи	25	4 x 25 = 100
7. Реферат	12	1 x 15 = 15
РАЗОМ БАЛІВ		393

Розрахунок коефіцієнту: $393 : 100 = 3,93$

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

➤ **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік.

➤ **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, реферат.

➤ **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Таблиця 8.3

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно <i>Відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок</i>
82-89	Добре	B	Дуже добре <i>Вище середнього рівня з кількома помилками</i>
75-81		C	Добре <i>В загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок</i>
69-74	Задовільно	D	Задовільно <i>Непогано, але зі значною кількістю недоліків</i>
60-68		E	Достатньо <i>Виконання задовольняє мінімальним критеріям</i>
35-59	Незадовільно	FX	Незадовільно <i>З можливістю повторного складання</i>
1-34		F	Незадовільно <i>З обов'язковим повторним курсом</i>

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на практичних заняттях, складання контрольних нормативів, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення

навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

VIII. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

- лекції,
- практичні заняття,
- індивідуальні консультації,
- самостійна робота з літературою,
- виконання модульних контрольних робіт,
- реферативне дослідження.

IX. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- опорні конспекти лекцій;
- навчальні посібники;
- робоча навчальна програма;
- збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
- засоби підсумкового контролю.

Х. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Свиридов О.І. Анатомія людини: Підручник / За ред. І.І. Бобрика. - К.: Вища шк., 2001. - 399 с
2. Маруненко І.М., Неведомська Є.О., Бобрицька В.І. Анатомія і вікова фізіологія з основами шкільної гігієни: Курс лекцій для студ. небіол. спец. вищ. пед. навч. закл. - К.: Професіонал, 2006.- 480 с.
3. Старушенко Л.І. Анатомія і фізіологія людини. - К.: Вища школа, 1992. – 206 с.
4. Очкуренко О.М., Федотов О.В. Анатомія людини з основами гістології і ембріології. К.: Вища школа, 1984. – 255 с.
5. Гайда С.П. Анатомія і фізіологія людини. – К.: Вища школа, 1980. – 214 с.
6. Петришина О.Л., Попова Є.П. Анатомія, фізіологія і гігієна дітей молодшого шкільного віку. – К.: Вища школа, 1982. – 190 с.
7. Хоменко Б.Г. Анатомія людини. Практикум. – К.: Вища школа, 1991. – 184 с.

Додаткова:

1. Синельников Р.Д. , Синельников Я.Р. Атлас анатомии человека. В 4-х томах. М., 1989 - 1990.
2. Вилли К., Детье В. Біологія. Пер. с англ. - М.: Мир, 1974. - 310 с
3. Яновський І.І, Ужако П.В. Фізіологія людини і тварин.- К.: Вища школа, 1991. - 175 с.
4. Ермолаев Ю.А. Возрастная физиология. – М.: Высшая школа, 1985. – 384 с.
5. Медицина дитинства / За ред. П.С. Мощича. – К.: Здоров'я, 1984.
6. Майданник В.Г., Бурлай В.Г., Бережной В.В. Ваш ребенок. – К.: 2002. – 240 с.
7. Мойсак О.Д. Основи медичних знань і охорони здоров'я / 7 вид., виправлене та доповнене – К.: Арістей, 2015. – 500 с.
8. Патофізіологія. / За ред. проф. М.Н.Зайка, проф. Ю.В.Биця. – К.: Медицина, 2010. – 703 с.
9. Педіатрія. Національний підручник. / За ред. проф. В.В.Бережного. – К.: 2013. – 1037 с.